

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի է և տարվանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ, редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—5 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Ցայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լիզուով:

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
խմբագրանիւր տողատողին 10 կոպեկ:
Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Հ Ի Մ Ն Ա Գ Ի Ր Գ Ր Ի Գ Ր Ա Ր Ծ Ր Ո Ւ Ն Ի

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Կեանքի մի պահանջ—Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.
Մամուլ. Ատրպատականի առաջնորդի ընտրութիւնը. Թատուր և երաժշտութիւն. Ներքին լուրերը. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Արտաքին լուրերը. — ՀԵՌԱՅԻՆԻՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նախաձեռնութեան պակասութիւնը և տնտեսական յետադիմութիւնը Երևանում:

ԿԵՆՔԻ ՄԻ ՊԱՆՈՒՆՁ

Հիմնարկութիւնների շուրհը—անա մէկը այն պիտուր պատճառներով, որոնք խոչընդոտ են հանդիսանում մեր գարգայնման համար:

Եթէ մի գիւղ ունենար օրինակ փոխառու խնայողական մի ընկերութիւն, մի դպրոց, մի գրադարան, մի կրթական արհեստանոց, մի աղքատախնամ հաստատութիւն, մի քանի արդիւնազորական ընկերակցութիւններ, անկասկած, այդպիսի գիւղը զրկած կը լինէր հաստատ առաջադիմութեան շաւղի վրա և նա չէր կարենայ զանազան պատահարներով և դժբաղդութիւններով:

Սակայն միթէ անկարելի է ունենալ այդ հիմնարկութիւնները: Ոչ: Միթէ այժմ էլ չը կան մեր երկրում գիւղեր, որտեղ իրագործված են այդ հիմնարկութիւնները: Կան, կան, բայց այն տարբերութեամբ, որ նախ այդպիսի գիւղերի թիւը շատ քիչ է. երկրորդ այդ գիւղերում էլ իրագործված է յիշված հաստատութիւններից միայն մէկը. կամ շատ շատ երկուսը միաժամանակ, իսկ երրորդը որ գիւղը ապահով չէ թէ եղած հիմնարկութիւններն էլ որ և է պատճառով վրատանգի չեն ենթարկվել, չեն ոչընչանայ:

Հիմնարկութիւններ պէտք է լինեն, որովհետև նրանց միջոցով կարելի է յարգանք և կանոնաւոր գործունէութիւն ունենալ կեանքի մէջ: Հասարակ բան է կրեդիտը, բայց առանց հիմնաւոր հաստատութեան, առանց լուրջ և պատասխանատու կազմակերպութեան չէ կարելի նրան դարձնել իբրև մի ուժով միջոց օգնելու ժողովրդին: Շատ մտալիք թէ հողը սերմելու և թէ տնային պիտուրները հողալու համար, սակայն այդ պաշարների ժողովրդ իրագործվում է շատ մաքուր անհերք միջոցով, իսկ դրանց հիմնը

պահանջում է հաւաքական գործունէութիւն: Անշուշտ, պէտք է օգնել թշուառացածին, ընկածին, սակայն այդ ցանկութիւնը աղող իրագործվում է, երբ գոյութիւն ունի նպատաստաւոր մի որ և է դրամարկայ այդ նպատակի համար: Այդպէս է և բոլոր միւս հիմնարկութիւնների նշանակութիւնը:

Մենք շատ քիչ հիմնարկութիւններ ունենք մեր երկրում և այդ հանգամանքը պէտք է առանձնապէս դրաւի մեր ուշադրութիւնը: Անցեալի վերաբերութեամբ առ այժմ չը քննենք այն պատճառներով, թէ ինչու մենք անկարող ենք եղել կենդանութիւն տալ զանազան հիմնարկութիւններին մեր կեանքի մէջ: Բայց այդ խտենք այսուհետև իրագործել այն, ինչ որ նպատակ է ժողովրդի բարեկեցութեանը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Մ Ո Ւ Ն

Երէկ յունվարի 12-ին, լրացաւ Մօսկվայի համալսարանի գոյութեան 150-ամեակը: Մօսկվայի համալսարանը առաջին բարձրագոյն դպրոցն է, որ բացվեց Ռուսաստանում. ամբողջ դար ու կէս նա ծառայում էր լուսաւորութեան և գիտութեան գործին, պատրաստում էր իր մէջ սերունդներ, որոնք կեանքի մէջ առաջ էին տանում նրա աւանդած լուսաւոր, գաղափարական սկզբունքները: Թէև այդ նշանաւոր յօբելանսը պաշտօնական կերպով չը պիտի անվանուի, բայց և այդպէս, ոտս ինտելիգենցիան և մամուլը չէին կարող, ի հարկէ, անտարբեր լինել դէպի այդ խոշոր երևոյթը: Գիտութեան տաճարի պատկանելի տարիները շրջանը ողջունվեց և պիտի ողջունվի այս բոլոր մասնաւոր շրջաններում, որոնք համար թանգարդն են հայրենի լուսաւորութեան շահերը: Արդէն լրագրողները քերում են մեզ մի քանի նմուշներ այդ համալսարանի ցոյցերից: Միւս վերաբոյժների ժողովը, ինչպէս հաղորդում է «Рыс. Вѣд.» լրագրից, հետևեալ ուղերձն է ուղարկել համալսարանին:

Վերաբոյժների V ժողովը, հաւաքվելով Մօսկվայում գիտութեան ոռոսաց հասցոյն տաճարի 150 ամեակի օրամուտին, շնորհակցին ողջունի և ուղարկում Մօսկվայի համալսարանին: Այն համալսարանը, որ մրցորդի է գիտութեան պատմութեան մէջ Պերսոզի և Քրասովսկու անունները, ծածկել է իրան անթառամ փառքով. նա վառեց մեր հայրենիքում, ազգութեան խաւարի մէջ:

Մեր ասածները ապացուցելու համար գիւրմենք փաստերին:

Երևանը իր նահանգով հրաշալի աշխարհագրական դիրք ունի. նա սահմանակից է երկու կիսակիթ երկրների հետ, որտեղ առևտուրը, արդիւնաբերութիւնը շատ քիչ են զարգացած, սակայն մէջ պարունակում են անբաւ ընկան հարստութիւններ, որոնք սպասում են նախաձեռնող մարդկանց: Նա հէնց ինքը հարուստ է: Վերջէք այս նահանգում արդիւնաբերվող մշակվող բամբակը, նրա այդիւնը, գինին, ամենաընտիր թաց մրգերը, ամեն տեսակ հացաբոյսերը և այլն և այլն: Եթէ այս բոլորի վրա աւելացնենք նախի մօտիկութիւնը, մեքենաներ, կատարելագործված գութաններ, գիւղատնտեսական ամեն տեսակ գործիքներ ստանալու դիւրութիւնը, կը համարվենք, որ Երևանեան նահանգը օժտված է ամենաբարեկալով պայմաններով տնտեսապէս առաջադիմելու տեսակետից և կարող է առևտրական և արդիւնաբերական մեծ դեր կատարել հարևան երկրների վերաբերմամբ:

Ինչպէս են վարվում երևանցիները իրանց ընկան հարստութիւններին հետ: Վերջենք բամբակի գործը: Թէև բամբակի մշակութիւնը առայժմ տեղացիների ձեռքում է, բայց նրա տնտեսուրը և մասնաւոր արտադանութիւնը չաւարեա թէ անցել է օտարների ձեռքը: Գիւղացիները և քաղաքացիները առանձին առանձին բերում են բամբակը և համարեա կիսագին ծախում օտար քաղաքների ներկայացուցիչներին, որոնք իրանք են գնահատում և իրանք են տեսակները բաժանում: Վերջին ժամանակներս այդ գործարանատէրերը ցրվում են գիւղերը իրանց մարդկանց և անմիջապէս գիւղացիներին և ժողովում բամբակ, իսկ տեղացի վաճառականները կատարում են այդ գործարանատէրերի կօծիտիւնները դերը: Շատ մօտիկ ապագայում նրանք կը գնեն բաւականաչափ հողեր, մեծ քանակութեամբ կը մշակեն բամբակը և կը դանտան միանեան վաճառականներ այդ մթերքի: Եթէ տեղացիները հեռատես լինէին, առաջուց ընկերութիւններ կազմէին, ունենային իրանց ներկայացուցիչները բամբակի գործարանները շրջանում, կատարելագործված միջոցներով մշակած բամբակը իրանք ուղարկէին, այն ժամանակ ապագայում երբէք ձեռքից չէին թողնի այդ մեծ առևտուրը, որը առաջին տնտեսական նշանակութիւն ունի տեղացիներին համար: Իսկ երբ այդ ներկերութիւնները մեծանային, ոյժ կունենային մի կամ մի քանի բամբակ գործարաններ բանալ և թէ իրանց և թէ հարևան երկրների նահանգէն գնով սպիտակեղէն, կտանդէն, կիսայր գործի: Միայն այն պատճառով, որ տեղացիները միմեանց հետ չեն ընկերանում,

իրաւագրութեան և ստրկութեան դատարանը գարում, գիտութեան շահը և հաւատարմութեան իր բարձր կոչման: Գիտութեան այդ շահի կենդանաւոր ճանապարհները լուսաւորեցին ոտս հասարակութեան առաջ ճշմարտութեան, բանականութեան և արդարութեան ճանապարհը, տաքացրին արդարութեան և զարտութեան սերմերը բազմաթիւ սերունդների սրտերի մէջ: Մեծ է Մօսկվայի համալսարանի մատուցած ծառայութիւնը, անխախտ է ոռոսաց հասարակութեան յարգանքը դէպի նրան, անխղիչ են այն կապերը, որոնք կապում են նրան ոտս ժողովրդի հետ և նոյն իսկ միանման է մեծ երկրի և զարտ գիտութեան նրա առաջին տաճարի ճակատագիրը: Մօսկվայի համալսարանի անցած ճանապարհը, ինչպէս նաև մեր հայրենիքի ճանապարհը, փոքր էր միայն ուրախութիւններ և յաղթութիւններ չեն նրա անցեալի մէջ, նրա պատմութեան շատ շնորհ խօսում են ծանր փորձանքների և անխոթարիներ կորուստների մասին: Բայց անկերպարան ժամանակը յաւիտեան չը պիտի տևէ ոտսայ երկրի համար: Ռուս ժողովրդի ինքնապիտանութեան ուժեղ բարձրացումը, որի փայլուն արտայայտութիւնների վկաններն էինք մենք, ներշնչում է մեզ հաստատ համոզմունք, որ այդ անկերպարան ժամանակի վերջը մօտ է և դրա հետ միասին վերջ կը ստանան և այն ծանր պայմանները, որոնց մէջ գտնվում է Մօսկվայի համալսարանը: Միայն ամուր իրաւական կարգը, որ ապահովում է անձնաւորութեան անձնական իրաւութիւնը, կազմի, խօսքի և մամուլի ազատութիւնը, կապահովէ և դասասանութեան ու կրթական ուսումնասիրութեան ազատութիւնը: Յանկանք, որին, որ Մօսկվայի համալսարանին աղօղի, վերադարձնելով իր ակադեմիական ազատութիւնը, հաւատարմի մնայ պատմական իր նշանակութեան և աշխից մեր ողով ուժեղ, բայց լուսաւորութեան կողմից աղքատ ժողովրդի լուսաւորութեան:

Մօսկվայի համալսարանը մեր երկրին էլ լրատ բարեքներ է արել: Յիշենք, որ մեր ուսանողութեան մեծ մասը այդ համալսարանում է գիտութիւն ստացել և այսօր էլ Մօսկվայում է հաւաքված հայ ուսանողներ ամենախոշոր մասերից մէկը: Գիտութեան տաճարին, որի դռները բաց են բոլոր կարօտների և ծարաւների համար, մենք էլ մատուցանում ենք մեր շնորհակցին ողջունելով: Ուրիշ բարեմաղութիւններ մենք չէինք կարող ունենալ բացի այն ցանկութիւններից, որ յօբելանի առիթով արտայայտում է ոռոսաց մամուլի և հասարակութեան առաջաւոր մասը:

ԱՏՐՈՒՄԱԿԱՆ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՒԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մենք արդէն յայտնեցինք, որ յունվարի

ըն ձեռքը: Գիւղացիները և քաղաքացիները առանձին առանձին բերում են բամբակը և համարեա կիսագին ծախում օտար քաղաքների ներկայացուցիչներին, որոնք իրանք են գնահատում և իրանք են տեսակները բաժանում: Վերջին ժամանակներս այդ գործարանատէրերը ցրվում են գիւղերը իրանց մարդկանց և անմիջապէս գիւղացիներին և ժողովում բամբակ, իսկ տեղացի վաճառականները կատարում են այդ գործարանատէրերի կօծիտիւնները դերը: Շատ մօտիկ ապագայում նրանք կը գնեն բաւականաչափ հողեր, մեծ քանակութեամբ կը մշակեն բամբակը և կը դանտան միանեան վաճառականներ այդ մթերքի: Եթէ տեղացիները հեռատես լինէին, առաջուց ընկերութիւններ կազմէին, ունենային իրանց ներկայացուցիչները բամբակի գործարանները շրջանում, կատարելագործված միջոցներով մշակած բամբակը իրանք ուղարկէին, այն ժամանակ ապագայում երբէք ձեռքից չէին թողնի այդ մեծ առևտուրը, որը առաջին տնտեսական նշանակութիւն ունի տեղացիներին համար: Իսկ երբ այդ ներկերութիւնները մեծանային, ոյժ կունենային մի կամ մի քանի բամբակ գործարաններ բանալ և թէ իրանց և թէ հարևան երկրների նահանգէն գնով սպիտակեղէն, կտանդէն, կիսայր գործի: Միայն այն պատճառով, որ տեղացիները միմեանց հետ չեն ընկերանում,

չ-ին թավրելու կայացած պատգամաւորների ժողովն ընտրել է Ատրպատականի թեմի առաջնորդ Յովսէփ եպիսկոպոս Սարաջեանին, որ այժմ Ամերիկայի հայերի առաջնորդութեան պաշտօնն է վարում:

«Մշակի» խմբագրութեան մէջ ստացված թղթակցութիւններից երևում է, որ պատգամաւորական ժողովը կատարել է ընտրութիւնը միաձայն, առանց որ և է վիճարանութեան, տատանումների: Դժբախտաբար, այդ թղթակցութիւնները չեն բացատրում, թէ արդե՞ք բուէարկութիւնը կատարվել է միայն Սարաջեան եպիսկոպոսի անուան վրա, թէ եղել են և ուրիշ կանդիդատներ:

Ընդունելով կատարված իրողութիւնը, մենք պէտք է այնու ամենայնիւ յայտնենք, որ պատգամաւորական ժողովը գործել է շատ շտապով և այդ ընտրութեան հետևանքը, հաւանօրէն այն կը լինի, որ Ատրպատականի թեմը դեռ մի քանի ժամանակ էլ կը մնայ առանց առաջնորդի:

Սարաջեան Յովսէփ եպիսկոպոսը դեռ 1897—98 թ. վարում էր Ատրպատականի առաջնորդի պաշտօնը, բայց նա հրաժարվեց Ատրպատականի թեմի առաջնորդութիւնից և գնալով Եջմիածին, նշանակվեց Ամերիկայի հայերի առաջնորդ: Որքան մեզ յայտնի է, Ամերիկայի հայերը գոհ են իրանց առաջնորդից և ինքը Սարաջեան եպիսկոպոսը չէ էլ մտածում ընտրութիւնը Ամերիկայի և նորից վերադառնալ թավրել, իսկ կաթողկոսական դիւանատունը նոյնպէս ոչ մի տեղեկութիւն չունի թէ արդե՞ք ընտրողները կանխապէս դիմել են Սարաջեան եպիսկոպոսին և ստացել են նրանից հաւանութիւն: Վեհափառ Հայրապետի կողմից ևս ոչ մի տրամադրութիւն չէ երևում արձակել Սարաջեան եպիսկոպոսին Ամերիկայի հայերի առաջնորդութեան պաշտօնից, մանաւանդ որ Սարաջեան եպիսկոպոսին յատուկ յանձնարարութիւն է տրվում սյժմ վերադառնալ Պարիզից (ուր նա գտնվում է այժմ) Ամերիկա և ներկայացնել Ռուզվելտ նախագահին Վեհափառ հայրապետի կողմից ուղերձ:

Այդ հանգամանքների մէջ մեզ թուում է, որ «Մշակի» մէջ տպված «Իրանցու» երկուդը, թէ Ատրպատականի առաջնորդի ընտրութեան շուրջը ինչ որ ինտրիկներ են կատարվում, զուրկ չէ հիմքից և մենք երկուդ ենք կրում, որ պատգամաւորների ժողովը նորից ստեղծված լինի գուժարվել ու նոր ընտրութիւն կատարել Սարաջեան եպիսկոպոսի հրաժարման պատճառով:

Վերջապէս մենք շատ էլ զովիք բան չենք համարում և բոլորովին աննպատակալարմար ենք գտնում, երբ արդէն մի տեղ պաշտօն ժամանակ աշխատանքի դուռ բանալով այն անգործ մարդկանց համար, որոնց թիւը տարեց տարի աւելանում է հողի պակասութեան պատճառով:

Անցնենք պողաբուծութեան և գինեգործութեան:

Եթէ տեղացիները տարին էլ ընթացքում ուշադրութիւն դարձնեն իրանց մրգերը աւելի ազնուացնելու վրա, ինչպէս այդ անվում է Եւրոպայում, կամ Բնասարաբախի կողմերում, դեռ չեն ասում արտասահմանում, այն ժամանակ կարող էին մեծ քանակութեամբ արտահանել թէ չոր, թէ թաց միրգ Ռուսաստանի մայրաքաղաքները, որտեղ լաւ գնով են ծախվում: Ի հարկէ, այդպիսի մշակութիւն և այդ մեծ առևտրի համար գարձաւ տեղացիները ընկերակցութիւններ պիտի կազմէին և միայն հաւաքական ոյժերով կարող էին առաջ տանել իրանց գործը:

Բառ առ բառ նոյնը կարելի է ասել գինեգործութեան, օրէ և կօնեակ պատրաստելու մասին: Հաստատ համոզված եմ, որ հէնց տեղացիների մէջ կը գտնվէին լաւ մասնագէտներ՝ այգեգործներ, գինեգործներ և այլն... Եթէ միայն տեղացի երբ ըմբռնեն իրանց զընտրութիւնը և որքան կարելի է շուտ ձեռք զարկեն այդ գործին: Միայն այն պատճառով, որ տեղացիները միմեանց հետ չեն ընկերանում,

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆՍՈՍՁԵՆՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԵՏԱԳԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՎԱՆԻՄ

Ինչպէս յայտնի է, Երևանը այժմ միացած լինելով երկաթուղային գծով Թիֆլիսի և Ռուսաստանի հետ, բաւականաչափ կերպարանափոխվել է: Նր մեր տներն են շինվել, մի քանի բանկեր են բացվել, փողոցները կանոնաւորվել, մաքրվել են. խօսում են ջրանցքի և ձիաբարձի մասին. բացվել են մի քանի ծանր գործարաններ, առևտրական գրասենյակների թիւը աւելացել է և, ըստ երևոյթի, կարծես թէ քաղաքը մի տեսակ կենդանացել է:

Այս բոլորը թւում ոյց յետոյ, նոյն իսկ կարելի էր մտածել, որ Երևանը, կամ ձիւղն առաջ նրա բնակիչները առաջադիմել են: Դրժբաղաբար, պիտի խոստովանենք, որ առաջադիմութիւնը մանր երևոյթական է և եթէ ավելի մօտ ուսումնասիրենք, կը տեսնենք, որ տեղացիները օրէցօր յետադիմում են և եթէ սոսկալէս շարունակվի, նրանք տնտեսական, առևտրական ասպարէզից դուրս կը քշվեն և նրանց տեղերը կը զբաւեն օտարները:

վարող առաջնորդին կամենում են հետաքննել թիֆլիսցի և ուրիշ տեղ տանել: Թողնա Սա-
րաջեան հայկական պարտիզայնային զորքը, ուր
նա գործում է և ուր համակրութիւն ու ժո-
ղովրդակազմութիւն է ձեռք բերել: Այդ ինչ
միտում է՝ աշխատել անպատճառ խել ուրիշ
թեմի առաջնորդին: Միւս կողմից շատ մեծ
սխալ է գործում պատգամաւորներին ժողովը,
երբ նա առաջնորդ ընտրելու, ղեկավարում
է նրա որ երկրին կամ պետութեան պատկա-
նելու տեսակէտով: Եթէ այդ տեսակէտը ճիշդ
համարենք, պէտք է այն ժամանակ պատգա-
մաւորական ժողովը կամայ ակամայ առաջ-
նորդ ընտրէ անպատճառ մի անբերկացի վար-
չապետ, երբ Սարաջեան կախկտուող հրա-
ժարվի ստանձնելու իր նոր պաշտօնը: Մեզ
թուում է, որ, ինչպէս ասում են գերմանացի-
ները «այստեղ է թաղված շունը»:

Այս բոլորից մենք հարկաւորում ենք, որ
Թավրիզում յունվարի 2 ին գումարված պատ-
գամաւորական ժողովը շտապով է կատարել
իր ընտրութիւնը և առանց շրջաւայաց լի-
նելու:

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱՎԱՆԻ ԹԻՒՆ

(Երգեցիկ խմբեր.—Մանգրիկի որդի օպերետ.—Ներ-
կայացուցիչ Թիֆլիսի ժողովարանում և Ախալցխայում)

Մեզ հարգողներ են գանազան տեղերից, որ
երգեցիկ խմբեր կազմելու գործը համակրու-
թիւն է գտնում մեր գաւառներում: Շատ քա-
ղաքներում և նոյն իսկ մի քանի խոշոր գիւ-
ղերում հարց է յարուցված կանօնաւոր երգե-
ցիկ խմբեր պահելու եկեղեցական երգեցողու-
թեան համար: Եւ առհասարակ քառաձայն եր-
գեցողութիւնը սկսում է ժողովրդակազմութիւն
ստանալ մեր ազգաբնակչութեան մէջ:

Սակայն աղող խմբեր կազմելու խոշորոտ
են հանդիսանում երկու հանգամանք, մի կող-
մից ներթափանցող միջոցների պակասութիւնը,
միւս կողմից խմբեր կազմակերպողների սա-
կարկիւնը: Երգեցիկ խմբեր պահպանելու և
խմբապետին վարձատրելու համար հարկաւոր
է որոշ ծախք, որ պէտք է հայթայթել եկեղե-
ցին կամ համայնքը և անկասկած կամայ կա-
մայ այդ ծախքը կը համարվի այնպիսի անհ-
րաժեշտութիւն, որ նրա համար կանխի նա-
կարգի հոգաբարձութիւնը: Վարձատրութեան
հարցից մտածածը կախված է և խմբապետին
պատրաստելու հարցը, որը գործնական լու-
ծում կը ստանայ, երբ նպատակը պայման-
ներ առաջ կը գտն խմբապետների ազատութե-
ան համար:

II

Թիֆլիսում այս ամսովայ ընթացքում տըր-
ված նոր օպերաների շարքին աւելացաւ և
Կիւրի «Մանգրիկի որդի» օպերան: Դա հե-
ղինակի հին աշխատութիւններիցն է, բայց
Թիֆլիսում տրվում է միայն այժմ: Նրա նիւ-
թը վերցված է չինական կեանքից: Ոչ մի ա-
ռանձին գաղափար չը պարունակելով իր մէջ
նա հանդէս է բերում մի շարք ծիծաղաշարժ
տեսարաններ չինական նիստ ու կացի և հա-
զուտի առանձնայատկութիւններով միտքած
թեթիւ և ընդհանրապէս անտրոփելի երաժշտու-
թեան հետ: «Մանգրիկի որդի» շատ մաս է

ամեն մէկը ինքը քիչ քանակութեամբ և ի
հարկէ գանազան անբարեխաղ պայմաններում
է պատրաստվում արտահանվող ապրանքները
—անա այդ պատճառով շատերը փրստ են ա-
նում, մէկը միւսին հետ մրցում են և դրանով
զցում են ազգանքի դիրք: Յիշենք միայն
գեղձի և ծիրանի կօնսերվի գործը: Վերջին
ժամանակներս այնչափ վատ է դրված այդ
գործը, որ շատերը ստիպված են իրանց կն-
սերվը Պետերբուրգում, կամ Մոսկվայում ա-
ւելի էժան ծախել քան նա արժէ Երևանում:
շատ պարզ է, որ պիտի փնտրեն: Ներկայումս
համարեա կօնսերվի առևտուրը կամայ ամաց
անցնում է օտար քաղաքացի կապիտալիստնե-
րի ձեռքը, յետոյ կանցնի և գինեգործութիւնը,
մրգաբուծութիւնը և այլն և այլն: Այն ժամա-
նակ տեղացիներ կը զրկվի իր առևտրի ամենա-
էական ճիւղերից և հետևանքները երևակայելը
շատ հետ է:

Չը խօսելով այստեղ այն գործարաններ ի
մասին որոնք կարող էին բացվի երևանեան
նահանգում, օրինակ կաշուի, օճառի, ձէթի,
իւղաներկերի, լուցիլու և այլն, անցնենք հէնց
քաղաքային գործերին, որտեղ մենք դարձեալ
կը տեսնենք նախաձեռնութեան պակասութիւն
և յետադիմութիւն:

10—15 տարուց աւել է ինչ Երևանում խօ-
սում են շուր բերելու մասին: Մարդ մնում է

երաժշտական հեղինակութիւնների այն տե-
սակին, որ յայտնի է օպերետ անունով:
Երգեցողութեան մէջ կան գրաւիչ և տպա-
ւորիչ կտորներ: Սակայն նրանք շատ քիչ են
պարունակում արեւելեան, չինական եղանակ-
ներ: Երաժշտութեան թողած ընդհանուր տը-
պաւորութիւնը եւրօպական է: Այդ պատճա-
ռով այդ հեղինակութիւնը չէ կարող գոհաց-
նել այն անձանց, որոնք որոնում են նրա մէջ
չինական երաժշտութիւն իր բնորոշ գծեր վ:

III

Թիֆլիսի ժողովարանում երեքաբլթի, յուն-
վարի 11-ին, ժողովարանի մշտական սիրող-
ների ներկայացրին «Բայրու» ֆարսը, որ ա-
ռաջին անգամն է տրվում հայկական բեմի
վրա: Իբրև ֆարս «Բայրու» ունեցաւ կա-
տարեալ աղողութիւն, պատճառելով հասարա-
կութեան զուարճութիւն: Պիեսը վրացերէնից
հայերէն է թարգմանել Գ. Միրզաբեկը:

Ախալցխայում տեղի ունեցած ներկայացման
մասին մեզ հարցրում են, որ յունվարի 7-ին
Ախալցխայի թատերասէրները բաղաբային ա-
կումբի դահլիճում ներկայացրին, յօգուտ տե-
ղական աղբատների Աբէլեանի «Մարվող ճրագ-
ներ» դրաման և հանդուցեալ Փուղիեանի
«Իտալ Ղազ» վոդևիլը: Մարդ սպասածից
շատ աղող անցաւ: Դերակատարների մէջ աչ-
քի էր ընկնում իր գեղեցիկ խաղով օրիորդ
Կ. Նալբանդեանը (Մարթա), որը կեանքից
անտեղեակ միամիտ աղջկայ դերը շատ լաւ
պատկերացրից: Օրիորդը ստացաւ ընծայ հա-
տարակութիւնից մի ոսկեայ բլրոց: Դահլիճը
ի էր հասարակութեամբ: Չուտ արդէնք
մնաց 100 բուրլուց աւելի:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

«Սրազ. Կրայ» լրագրին հարգողներ են Պե-
տերբուրգից, թէ Կովկասի հայոց եկեղեցական-
ժախկան հոգաբարձութիւններին կը արվի ի-
րաւունք ինքնուրուշաբար տնօրինել գանա-
զան նուերատուներից ստացված դրամաւորու-
նեքը հայերի հոգեւոր կրթական կարիքների
համար:

Մայրաքաղաքի լրագրները հարգողներ են,
որ ենթադրվում է մտցնել Կովկասի քաղաքա-
ցիական մասի կառավարութեան մէջ պարզ
կրճատված գործավարութիւն: Մի քանի նա-
հանգներում կը վերացվի ուժեղացած պահ-
պանութիւնը, որ գոյութիւն ունի մի քանի
տասնեակ տարիներ:

«Ս. Օճ.» լրագրին հեռագրում են Պետեր-
բուրգից յունվարի 11-ին. «Չորրորդ օրն է
լրագրները չը կան. դուրս է գալիս միայն
«ПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫМЪ ВѢСТНИКЪ» ը, այն էլ
կէս թիւթ:—Երեկ ելքաբարակութիւնը հան-
գաւ. նաւթի ֆունտը ծախվում է 20 կօպէկով»:

Մեզ հարգողներ են, որ Թիֆլիսի քաղաքա-
յին առաջին ապաստարանը կրկին մի տարով
մնում է իր առաջվայ բնակարանում:

Թիֆլիսի քաղաքապետը, պատասխանելով
ժողովրդական դպրոցների տեսչի գրութեան,

ապրիլի 15-ին քաղաք, որը 15 վերստ հեռու-
րութեան վրա ունի առատ և հրաշալի անմա-
հական աղբիւրներ, որտեղից շրմնք շինելը
մեծ ծախսեր չէ պահանջում, առանց արհես-
տական միջոցների, շուրջ ինքնաբերական կը
գայ և նոյն իսկ ջրաբաշխական կայարանին
ոյժ մատակարարելով, կարող է ելեկտրական
էներգիա տալ, երբ ոչ չը շուրջ անհրաժեշտ է
քաղաքում բուն դրած մի քանի տասնմայա-
տուղի հիւանդութիւններին վերջ տալու համար
և այլն և այլն—անա այսքան բարեքնի ձեռք
բերելու համար չը իրագործել ոչ չը հարցը:
Կամ անենք հէնց ձեռքարկի հարցը: Չը
որ նա անհրաժեշտ է քաղաքի կենտրոնը
միացնելու համար թէ երկաթուղային կայա-
րանի և թէ Նոյգ քաղաքամասի հետ: Այժմ
ձեռքարկը կազմված է նոյն իսկ հաստատված
է և Երվանի իրագործելու համար անհրաժեշտ
է մօտ 200 հարզը բուրլի: Բ. զարբային վար-
չութիւնը այդ շափ գումար չունի, իսկ քա-
ղաքացիները թէ և հաւաքական ոյժերով մի
քանի այդպիսի ձեռնարկութիւններ կոկսելին,
բայց վախենում են օգտուէտ չը լինի և, ինչ-
պէս լուում ենք օտարներ են փնտրում, որպէս
զի նրանք գան շինեն: Բայց չէ որ այդ օտար
կապիտալիստները 30—40 տարով կը կաշ-
կանգնեն քաղաքը իրանց ամենամասն պա-
մաններով և նրանցից ազատվելու համար ա-

յայտնում է, որ թէ և 1893 թի հրատարա-
կած օրէնքների 3560-րդ յօդուածի հիման վրա
Պ. Շվարցի առաջարկում է վարժուէտն հրա-
ժարական տալ հէնց մտաւայ դպրոցական
արձակուրդներին: «Ճշմարտանման չէ, բայց և
սխալէս համաձայն է իրականութեան»,—նկա-
տում է լրագրը: Բանը նրանումն է, որ գո-
րծի գաւառապետութիւնը փոքր դասարաննե-
րում պէտք է կատարվի ուսուցիչներով: (P. B.)

Յունվարի 5-ին Լեռնային ինստիտուտում
կարված է եղել հետեւալ յայտարարութիւնը,
ստորագրված գիրեկտօրի ժամանակաւոր պաշ-
տօնավար Կատօզօվի կողմից. «Երկրագոր-
ծութեան միջնորդի կարգադրութեան համա-
ձայն, յայտարարվում է պ. պ. ուսանողներին,
որ ինստիտուտում պարագմունքների սկիզբը
1904—1905 թւականի երկրորդ կիսամակի
համար, յետաձգվում է մինչև նոր յայտարա-
րութիւն, որը տեղի կունենայ յունվարի 20 ից
ոչ շուտ»: Սպասում են, որ այդ ժամանակները
կարող է վերջնալ երկրագործութեան մի-
ջնորդութեան կից կազմված յանձնաժողովը
զբաղմունքը, այսինքն ինստիտուտում կա-
տարված գաղափարային պատմութիւնը: Այդ
պատմութիւնը գիրեկտօր Կատօզօվի հետ
պատահած աղվակայոյ դէպքն է, որը ծանօթ է
մեր ընթերցողներին:

Թիֆլիսի Ուլարալան, համաձայն Աւճայեան
ձեռքարկի տէրերի հետ ունեցած պայմանա-
գրի, առաջարկել է այդ պարունակներին հարը-
ղելու մինչև այս տարվայ փետրվարի 1-ը, թէ
արդեօք ցանկանում են նրանք իրանց վրա
առնել ձեռքբաշ շինելու գործը Սուրբ-Կարա-
պետի, Նախարարի և Նախարարի գծերով,
համաձայն ինժեներ Բատաճովի ծրագրի:
Եթէ որ մինչև փետրվարի 1-ը պատասխան
չը ստացվի, քաղաքն իր իրաւունքն է համա-
րում կարգադրել այդ հարցն իր բարեհայե-
ցողութեան համաձայն:

Թիֆլիսի Ուլարալան սկսել է կազմել Թիֆ-
լիսի բոլոր ընտրողների ցուցակը, որոնք ի-
րաւունք ունեն մասնակցելու դուռայի ձայնա-
ւորների ընտրութեանը հետեւալ քառասնակի
համար:

«Բ. Բ.» լրագրում լսել է, որ իշխան Ա. Դ.
Օրբելիակին, Ֆինլանդիայի ներկայ գեներալ-
նահանգապետը, աւելի բարձր պաշտօն է
ստանում:

Վարչապետի լրագրներից անսելով «Kraj»
լրագիրը հարգողներ է հետեւալ լուրը: Վար-
չապետի դպրոցական շրջանի հոգաբարձու պ.
Շվարցը Պետրօզովում այցելելով տեղական
դպրոցները, մի դպրոցում գտաց լինելին լե-
զուի գաւին: Վ. թուռնիս լեհ երեխաներին

պագայում մեծ ջանքեր գործ պիտի դնեն քա-
ղաքացիք: Թող Երևանցիները օրինակ առնեն
Պետերբուրգից, Թիֆլիցից, որոնք հեծում են
բեկորացիների ձեռքից և ամեն օր մտածում
են, թէ երբ պիտի ազատվին այդ տրտելներից:
Նոյն նախաձեռնութեան պակասութիւնն է
նկատվում մի այլ կարեւոր գործում, այն է
ելեկտրական լուսաւորութեան: Երևանը այս
տեսակէտից էլ նպաստաւոր պայմաններում է
գտնվում: Գ. զարբի հարաւ արևմտեան կողմով
հոսում է չրագրան գետը, որը քաղաքի մա-
կերտութից 10—15 սածէն ցած է: Նրա հո-
սանքը, տեղագրական պայմանները շատ նը-
պաստաւոր են: Չրագրալիսական—ելեկտրական
կայարան հիմնելու համար Սակայ այդ հարցն
էլ, թէ և խօսակցութեան առարկայ է երևա-
նում, բայց քաղաքացիներից ոչ մէկը լուրջ
կերպով չէ զբաղվում դրանով, իսկ շատերը
կան, որոնք ուրախութեամբ կը ուսուցանու-
րէին այդ հարցը, եթէ միայն անհրաժեշտ
ծախսերը հոգացվէին:

Ընթերցողին ձանձրոյթ չը պատճառելու
նպատակով, ես չեմ թուում այլ կարևոր լուր-
գրները, որտեղ արձեւալ երևում է երևանցի-
ների անհոգութիւնը և յանցաւոր անտարբե-
րութիւնը սոյնամասն հարցերում: Ասածներս
վերաբերում են մեծամասնութեանը: Ի հարկէ
քաղաքում կան և շատ եւանդուհ անձինք,

սովորեցնում էր իրանց լեզուն լինելէնով:
Մ. Շվարցի առաջարկում է վարժուէտն հրա-
ժարական տալ հէնց մտաւայ դպրոցական
արձակուրդներին: «Ճշմարտանման չէ, բայց և
սխալէս համաձայն է իրականութեան»,—նկա-
տում է լրագրը: Բանը նրանումն է, որ գո-
րծի գաւառապետութիւնը փոքր դասարաննե-
րում պէտք է կատարվի ուսուցիչներով: (P. B.)

«Тражд» լրագիրը հարգողներ է, որ իր-
կուտակ քաղաքում մինչև անգամ գեներալ-
նահանգապետը զրկված է շաքարից և շուտով
էլ կը զրկվի երեկոյեան լոյսից: Բոլոր կրթա-
կան հաստատութիւնները փակված են, որով-
հետեւ նաւթ չը կայ:

Շուտով Ս. Ի. Վիտտի նախագահութեամբ,
ստում «Ս. Դ.» լրագիրը, կայանալու է մի ա-
ռանձին խորհրդակցութիւն, գիւղացիների կա-
րիքների համար կազմված ժողովը միջոց,
որը պէտք է մանրամասն և վճարական ըննու-
թեան ենթարկէ Ռուսաստանում ընդհանուր և
պարտադիր սկզբնական կրթութեան խնդրի
հնարաւորութիւնը: Այդ հարցը, որ յաճախ
ծագել է գիւղատնտեսական կոմիտէներում,
այս անգամ պէտք է վերջնականապէս պարզվի:
Ի միջի այլոց խորհրդակցութեան իր նիւթ
ձեռնարկու է պիտակաւ քարտուղար Կուրյովի
աշխատանքը—«Доступность начальной школы
въ Россіи» (Տարրական դպրոցի մատչելիու-
թեան միջոցաւորութեան լուսաւորութեան միջնու-
որութեան մէջ ստացվող բազմաթիւ կարծիք-
ները դպրոցական շրջանների հոգաբարձու-
ներից, որոնց նա յանձնարարված էր ըննու-
թեան և կարծիք յայտնելու համար:

Պետերբուրգի քաղաքապետն առաջարկու-
թիւն է արել արդարագաւառութեան միջնու-
որութեանը, որով նա խորհուրդ է տալիս
հարաւար դատարանների վարչութիւնից հա-
նել այն առևտրական հաստատութիւնների
տէրերի գործերը, որոնք խախտում են սա-
նիտարական կանօնները և օրէնքները, և այդ
պատճառով էլ ենթարկվում են պատասխանա-
ւորութեան: Գաղաքապետը հիմնում է իր ա-
ռաջարկն այն բանի վրա, որ հարաւար դա-
տարանների տուած պատիճները և դրած
ուղեւորները շատ թոյլ են, որ կարող լինեն
յետ պահել առևտրականների այդպիսի յան-
ցանքները կրկնելուց: Նա առաջարկում է աղ-
մինստրացիային յանձնել այդպիսի գործերի
լուծումը: Արդարագաւառութեան միջնու-
որութեան է այդ հարցի մանրամասն ըննութիւ-
նը հարաւար դատարաններից բաղկացած մի
յատուկ յանձնաժողովի, գաւառուր Դեբօվի
նախագահութեամբ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԵՆՈՒՄԸ

«Нов. Время» լրագիրը իր յունվարի 3-ի
համարում հարգողներ է ծովապետ Իուրաւովի
խօսակցութեան բովանդակութիւնը «L'Echo
de Paris» լրագրի աշխատակցի հետ:

որոնք շատ են աշխատել և ներկայումս էլ
շարունակում են գործել այդ ուղղութեամբ:
Բայց դրանց սասմները մեծ մասամբ մնում
են «բարբառոյ յանապատի»: Նախկին քաղա-
քապետն Ի. Միլիք Աղամալեան ր անչափ
հուսալուտ գործում էր, այդ մասին արդէն
յայտնի է ընթերցողներին: Բայց տեսէք, որ
նրա երկրորդ ընտրութեան ժամանակ դիպ-
լոմաւոր ձայնաւորները համոզում էին տգէտ
ձայնաւորներին անսելով «Եթէ քաղաքապետ
ոռնիկը 5000 իշկաններ 3000 բուրլու, ստա-
ցած երկու հազարով քաղաքի լապտերների
թիւը կաւելացնենք»: Իսկ տգէտ ձայնաւորը
դիպլոմաւորին պատասխանեց: «Եժան գոյա-
վէն էժան էլ ֆանտաներ կը դնի, համ ինքը
փխ կը լինի համ էլ ֆանտաները»:

Հարկաւոր է սթափվել, շրջաւայաց լինել
նայել հրեականներին, օրինակ վերցնել առա-
ջադէմ ազգերից և քստ այն պատրաստվել
սպասուող տնտեսական պայքարի պատահար-
ներին: Ցանկանք, որ երեանի ինտելլիգենցիան
սպազայում աւելի ուժեղանայ և ի թիւս այլ
հարցերի անտեսականի վրա էլ լուրջ ուշա-
գրութիւն դարձնի և երկրի ֆինանսա-
կան առաջադիմութեանը զարկ կը տայ, այ-
դպէս ապագայում դժուար կը լինի վերա-
դարձնել կորցրածը:

հերքելու
ն հրա-
բայց
, բայց
, —հիւ
, որ գո-
ն լինե-
արաննե-
(P. B.)

որ իր-
եննալ-
զուտով
ընթաց-
որով-

թիւներ
մի ա-
րի կա-
միջից,
ընտու-
նուր և
խնդրի
յաւան
ներում,
արդիւ
ընթաց
մինիս-
արծիւ-
արձու-
ընտու-

արդու-
մինիս-
տալիս
այց հա-
ններէ
սա-
և այդ
աման-
իր ա-
րա-
գրած
լինին
յան-
ադ-
րծերի
ստոր
թիւ-

նր 3. Ի
ասովի
Echo

ես ոչ մի անյարմարութիւն չես տեսնում, —
ասեց ծովագետը, — արտայայտելու իմ հա-
յեքը մեր դրութեան վերաբերմամբ ցամա-
քի և ծովի վրա Պորտ-Արտուրի անկումից յե-
տոյ: Վերջին հինգըստի իմ այստեղ գալուց
առաջ ես բազմ ունէի ներկայանալու Նորին
կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր կայսրին
և ես առիթ ունէի այդ ժամանակ ներկայաց-
նելու Նորին Մեծութեան հայեցողութեանը
նաւաշինութեան պրոգրամը:

— Կարելի է արդեօք իմանալ այդ նաւաշի-
նութեան պրոգրամը զլիսաւոր հիմունքները, —
հարցրեց թղթակիցը:

— Ես այդ պրոգրամը մէջ յայտնեցի ան-
հրաժեշտութիւն, — շարունակեց ծովագետը, —
կատարելապէս վերակազմել նաւատորմը և
անյապաղ կառուցանել ուսաց և արտասահ-
մանեան նաւաշինարաններում այնպիսի նա-
ւեր, որոնք զերեւելու թիւն կը առնին մեզ
ծովի վրա: Հարկաւոր է նաեւ կառուցանել
խոկոյն, առանց ուղացնելու, որպէս զի մի
խոկոյնի նպատակ զննելով իր համար, Ռու-
սաստանը բոլոր անհրաժեշտ գոհարելու-
թիւններն անէ, որովհետև այդ գործը
կապով է անգլիոյ ծախսերի հետ, բայց ա-
ռանց դրանց չէ կարելի, եթէ մենք կամե-
նում ենք յաղթող լինել ապագայ պատերազ-
մի մէջ Եւրոպայի հետ:

— Կարծում եք դուք, — ձեր գերագնացու-
թիւն, — կրկին հարց տուեց պ. Հրեւեյն, — որ
Պորտ-Արտուրի անկումով այլ ևս որ և է յոյս
չէ մնում մեզ համար ջարդել հապոստեցիներին
ծովի վրա:

— Մեր ծովային ոյժերը անհաւասար են,
մինչև անգամ եթէ միացնենք այն, ինչ որ ու-
ղարկելու ենք և ինչ որ կը կազմէ երբորդ էս-
կադրան: Ինչ վերաբերում է մեր նաւատոր-
մին Հեռուոր Արևելքում, նա այլ ևս գոյու-
թիւն չունի, կամ, առնել ձեռքը, գոյութիւն
ունեն նրա մնացորդները:

— Կը նշանակէ, ծովագետ Ռոժեյնովսկին
չէ կարող յոյս զնել յաղթութեան վրա:

— Այժմ, — ես չեմ կարծում: Ախր մեզ քան
ամիրներ են հարկաւոր մեր նաւաշինային
պրոգրամը իրագործելու համար:

— Իսկ գործողութիւնները ցամաքի վրա,
նրանք, ձեր կարծիքով, կը ձգտուին:

— Ես կարծում եմ, որ Կուրսկայի կա-
րող է ակտիվ գործողութիւն սկսել Կորէայի
զէմ: Սակայն պէտք է զիտակցաբար վերա-
բերվի գործիւններ և որոշում ընդունել, որ-
քան էլ նա ծանր երկայ մեր աղգային ինք-
նասիրութեան համար, զեկազարկելով միայն
հայրենիքին օգուտ բերելու ցանկութեամբ:
Ուշադրութեան անկում վայր բոլորը, ես, ա-
ռանց տատանվելու, կասեմ, որ մենք մտե-
նում ենք խաղաղութեանը, մենք կը թողնենք
եւրոպացիներէ ձեռքը Պորտ-Արտուրը և Ման-
չուրիայի այն մասը, որը նրանք գրաւած ու-
նեն: Մենք եռանդով կը սկսենք աշխատել,
որովհետև այդ խաղաղութիւնը կարող է մի-
այն ժամանակաւոր լինել: Ռուսաստանը կը
ստեղծէ իր համար զօրեղ և անխոցելի նա-
ւատորմ: Ահա այն ժամանակ մենք կը խա-
ղանք խաղի երկրորդ մասը, սակայն այդ ան-
գամ ունենալով բոլոր «խօզիները» մեր ձեռ-
քում:

Հասկանալի է թէ ինչ անգլիոյ նշանակու-
թիւն են ստանում այդպիսի յայտարարու-
թիւնները ուս ծովագետի և ծովային տեսի-
նական կօսիւթտի նախագահի բերանում: Չէ
կարելի չը խնամբովի այդպիսի բաներ ասե-
լու նրա քաղաքացիական արիութեան առաջ:
Նա նոյնպէս է վտանգին անվախ, և դա ամե-
նալաւ միջոցն է նրան յաղթելու համար:

Երբորդ եկալորայի գիմնադրումը: Տեսնոյն
շատազգացողութեամբ զինաւորվում է եր-
րորդ էսկադրան: Այժմ համարեա անընդատ
կատարվող աշխատանքները շարունակվում են
նաւային ինժեներներ զեկազարութեամբ,
որոնք յատկապէս նշանակված են իւրաքան-
չիւր նաւի վրա:

Նաւատորմի համար, «Matin» լրագիրը հա-
ղորդում է «Politiken» լրագիրը հրատարա-
կեց հետագիւր Պետերբուրգից այն մասին, որ
Թագաւոր կայսրը սեփական միջոցներէջ նուր-
րեց 100 միլիոն ռուբլի մի ֆոնդ հիմնելու,
որ անհրաժեշտ է երբորդ էսկադրան կառու-
ցանելու համար և 50 միլիոն 4-դ էսկադրան
կառուցանելու համար: «П. В.»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

— Արտասահմանի լրագիրներին Հայաստա-
նից խիստ յուզիչ լուրեր են հարորդում: Ա
մատային ջարդից յետոյ մնացին մօտ 10,000

մարդիք, զիստորապէս կանայք և երեխաներ,
որոնք բոլորովին զրկված են անհնազանդե-
րանքից — սննդից, հագուստից և բնակարա-
նից: Նրանց մի մասը հաւաքել են Մուշու-
կենտրոնացրած բանակներում, ուր խտուրթի-
ւնը և տարրական սանիտարական պայմաններ
բացակայութիւնը զարգացնում է հիւանդու-
թիւններ և մեծ ժանցութեան պատճառ է
դառնում: Ուրիշները պատսպարվել են իրանց
հայրենի գիւղերի մոտակայքերի վրա. մար-
դիկ այստեղ կերակրվում են ինչով և պատա-
հում է և վատ եղանակներին, երբ սարքում
մանչում է բուրբ, երբեմն ամբողջ օրերով
զրկված են հնարաւորութիւնից յարաբերու-
թիւն ունենալու շրջապատող աշխարհի հետ:
Թիւրք զինուորները և քրեդերը ժամանակ առ
ժամանակ այցելում են այդ գիւղերը և նրանց
այցիւղութիւնը գրեթէ միշտ բռնութիւններով
է ուղեկցված լինում: Ժողովուրդը ոչ մի կող-
մից օգնութիւն չէ սպասում:

Մեր ունեցած տեղեկութիւնները համաձայն
հայոց պատրիարք Օրմանեանի, ուշադրութիւն
դարձնելով Տարսուի դժբախտ վիճակի վրա,
շրջաբերական է հրատարակել, խնդրելով ան-
յապաղ օգնութեան հասնել դժբախտացած-
ներին:

— Մի քանի օր առաջ հեռագիրը հարորդեց,
որ Նորվեգիայում մասկան պատիժը ջնջվեց:
Այդ առիթով «Neue Freie Presse» թերթը մի
հետաքրքիր մանրամասնութիւն է հարորդում:
Բանից դուրս է գալիս, որ Նորվեգիայի օրէնս-
դրութեան մէջ մասկան պատիժ ենթարկվում
են ոչ միայն քրեական յանցարարները, այլ և
պատասխանատու միջնորդները, այն դէպ
քում, երբ նրանց կարգադրութեամբ կամ ա-
վանցութեամբ քաղաքացիներէջ միւր զրկվի
սպորինսարար պատուութիւնը կամ կենսից:

— Բեկբարդից հեռագրում են Պետերբուրգի
լրագիրներին, զեկազարելի 31-ին, որ Իսաով
գիւղում, հին Մերթիայում, արեանցիները իս-
կական կոտորած սարքեցին սերը ժողովրդի
մէջ, այնպէս որ գրեթէ ամբողջ գիւղը ջնջված
է: Ով չէ մորթվել, նա փախել է, որպէս զի
կենսը ազատէ: Այդ լուրը սաստիկ ճնշող
ապականութիւն գործեց Մերթիայում և վախ
կայ, որ այդպիսի վայրենիութիւններ կը գործ-
վեն նաև ուրիշ տեղերում:

— Լոնդոնում նորերս կայացաւ Պարսկաս-
տանի անգլիական բանկի («Imperial Bank of
Persia») ընդհանուր ժողովը, որի նախագահը
մի հետաքրքրական զեկուցումն արեց Պարս-
կաստանի անտեսական վիճակի և անգլիական
բանկի այդ երկրում ունեցած գործունէնու-
թեան մասին: Զեկուցանողը յայտնեց, որ Հե-
ռուտը Արևելքում կատարվող պատերազմը
շատ անվաստաւոր կերպով պղծեց պարսկա-
կան վաճառականութեան վրա: Ռուսական
խորը պատուէրները բամբակի, բրդի, չոր
մրգեղէնի համար այժմ բոլորովին բացարձե-
կա են: Բացի դրանից Պարսկաստանի վաճառ-
կանութեան վրա շատ սխուր ազդեցութիւն
գործեց խոլերայի համաճարակը և մետաքսի
յարտադրութեան նուազումը աննպաստ կլիմա-
տական պայմանների պատճառով: Պարսկական
պետական ֆինանսների ծրագրված ընթացի-
ւոր պէտք է, անկասկած, բարեբար պղծե-
ցութիւն գործեն Պարսկաստանի անտեսական
դրութեան վրա հէնց այն պատճառով, որ այն
ժամանակ պարսկականները անկարող կը լինեն
պետական եկամուտների մեծ մասը դնել ի-
րանց գրպանը: Անգլիական բանկը, ինքիկէ,
ամեն բան անում է անգլիական աւետարը
գրագրանելու համար: Վերջին տեղեկութիւններ
իր նայելով, այդ աւետարը չէ յետադիմում և,
բնտ երև. յիշեն, անգլիական շահերին Պարսկա-
ստան ներկայ օգլէին ոչ մի վտանգ չէ սպա-
նում: Բամբակային գործուածիների անյիս-
կական աւետարը 15—20 տոկոսով բարձրա-
ցել է Պարսից Շահի վերաբերումները դէպի
անգլիական բանկը շատ բարեխաղած է: Չը
նայելով աննպաստ պայմաններին — յայտնեց
նախագահը — անգլիական բանկի գործունէնու-
թիւնը Պարսկաստանում շատ աղոյ էր ընթա-
նում: 1904 թ. Եր. թ.
մէջ գտնվող բանկային տոմ. երի քանակու-
թիւնը 346,000 Քիւնտ ստեր ինչից հասաւ
480 0 0 Քիւնտ ստեր ինչից:

— Ալեքսանդրիայում հաստատվել է «Գրա-
սիրաց» անունով մի ակցիոնիական հայ ըն-
կերութիւն, որի նպատակն է հրատարակել
«Գրասէր» անունով 10. օրեայ մի գրական
հանդէս, 8 ֆրանկ բաժանորդական:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

11 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Լ. Կարկինից Երեւոյում
լրջ են տեսնում միայն «Правительственный
Вѣстникъ» կրճատ ձևով և «Вѣдомостѣй Гра-
доначальства» լիակատար ծաւալով:

40 ՎՆՆ, յունվար 11-ին: Գաղաբում և շրջա-
կայքում այսօր գործադու են արի բանուր-
ները հինգ մետաղագործական գործարաննե-
րում թւով 3000 հոգի: Չըբարբի երթեկու-
թիւնը դադարած է: Միւրեւիներ են ձեռք առնված:
ՄՕՅԿՎԱ, յունվարի 11-ին: Գաղային գոր-
ծարանը աշխատում է զինուորական պահակի
պաշտպանութեամբ: Ելեքտրական կայարանը
նայպէս գործում է: Գործադու է արել Վէյ-

խելի երեքտու-մեքենական գործարանը 400
բանուրներով: Բանուրների պահանջները նոյն
են Պետերբուրգի գործադու արածների հետ:
Շատ տպարաններ և նրանց թիւում Լեվինսոնի
են արել: Արդեօք բոլոր լրագիրները դուրս
կը գան, դա կախված է գործադու անողների
բանակցութիւնից: Բարբի ծայրերում գտնու-
ող գործարաններում պահակներ են տրված:
Բակերում կանգնած են զինուորական կօման-
դաներ և կազակներ: Աշխատող գործարանները
պահպանվում են զինուորներով կողմնաչի մն-
ներէ դէմ: Գործադու է արել Յինդել մեծ
մանուֆակտուրային գործարանը: Սաւակու-
թիւն է սկսվում Պրոխորովի մանուֆակտու-
րային գործարանում: Բանուրները ման հնգա-
լիս խմբերով ծայրերում. կենտրոնական փո-
ղոցներում նրանց չեն թողնում ման գալ:

Աշխատութիւնները վերակազմեցին Յինդալի,
Մէշէրինովի մօտ և Լիվինսոնի տպարանում:
Բանուրներին կաշուէ և մանուղէ գործարան-
ներում սկսել են աշխատել, բայց փողոցում
երևաց զինուցած բանուրների մի խումբ և
գործարանատէրը մեքենաների փչացնելու եր-
կուցից զազարեցրեց աշխատութիւնները: Մի-
մօնովսկու շրջանում գործադու արեցին Բա-
րի և կենտրոնական երեքտուրական ընկերու-
թեան գործարանները, ինչպէս և մի շարք
Ֆարբիկներ և գործարաններ Դանիլովկում:
Գործադու անողների թիւը 10,000 է:

ՆԵԼՍՆԻՆԳՅՈՒՅ, 11 յունվարի: Այսօր աւս-
տական հասաւ արագընթաց գնացքով գնե-
րալ նահանգապետ իշխան Օբոլինսկին:
Մէյմը վերակազմեց նիստերը
12 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Մեծ Իշխանուհի Մարիա
Պաւլօֆնան բարեհաճեց 10,000 ռուբլի փոխա-
գրել, իր հովանաւորութեամբ կայացած բա-
զարի արդիւնէրց, Տօկիօի Ֆրանսիական զե-
սպանին, որպէս զի սա այդ գումարը բաժանէ
Պորտ-Արտուրը պաշտպանող պահակազորի
բոլոր զինուորներին:

ԼՕՆԻՍՆ, 10 յունվարի: Պորտ-Լուից հե-
ռագիրը հերքում է այն լուրը, թէ բալտիս-
կան էսկադրան դուրս է եկել Մաղազասկարի
ջրերից:

ՏՕԿԻՍ, 10 յունվարի: Եւրոպացիները գո-
հել են 17 նաւեր, երբ փորձեցին փակել Պորտ-
Արտուրի մուտքը: 9 փոխադրական և առե-
տրական շոգենաւեր ջրասոյդ արվեցին ուս-
ների ձեռքով: 309 ուս օֆիցերներ և 17,511
զինուորներ, որոնք գերի ընկան Պորտ-Արտու-
րի անձնատուր լինելու ժամանակ, հասան Եւ-
րոպիա:

ԲԵԼԳՐԱՒ, 10 յունվարի: Սկուպչիւնան գո-
ւարկեց այսօր: Վաղը սպասվում է մինիստ-
րութեան և կամարիլայի միջև եղած ընդհար-
ման լուծումը: Թագաւորը ստորագրեց նախա-
հաղիք 1905 թ. թ.:

ՊԱՐԻՉ, 11 յունվարի: Մինիստրութիւնը
վերջնականապէս կազմվեց հետեւեալ կազմով.
մինիստր-նախագահը և մի և նոյն ժամանակ
ֆինանսների մինիստրը — Բուլիէ, արդարա-
պատութեան մինիստր — Շէմիէ, արտաքին գոր-
ծերի — Դելիսէ, ներքին գործերի — Էտիէն,
զինուորական — Բերսօ, ծովային — Տօմաս, ժո-
ղովրդական լուսաւորութեան — Մարտիէ, հա-
ղարկական աշխատութիւնների — Գօտիէ,
գաղթականութիւնների — Կլեմենտայ, առևտրի
— Լիբիէ և երկրագործութեան — Բիւրօ:

ՆԵԼՍՆԻՆԳՅՈՒՅ, 11 յունվարի: «Ֆինլան-
դական լրագրում» հրատարակված է, որ Թա-
գաւոր կայսրը ամենողորմածաբար թոյլատ-
րեց վերագաճաղ Ֆինլանդիա բոլոր այն ֆին-
լանդացիներին, որոնց 1903 թ. մարտի 20-ի
Բարձրագոյն հրամանի հիման վրա արգելված
էր բնակութիւնը երկրում:

ՎԻՆՆԱ, 11 յունվարի: Պետերբուրգի բան-
ուրական շարժումը այստեղ առաջ բերեց նմա-
նութիւն. բանուրները գործադու արեցին
գործարանների մեծ մասում: Որոշ պահանջ-
ներ չեն յայտնում և իրանց խաղաղ են պա-
հում: Փողոցներում կենդանութիւն է տրեւում:
Կարգը ոչ մի տեղ չէ խանգարված:

ԲԱՐՈՒ, 11 յունվարի: Բուրի պատճառով
զազարեցրված է մարդատար և ապրանքա-
յին գնացքների շարժումը Բագուի և Հաջիկա-
բուլի մէջ, Բագուի և Սուրախանի մէջ:

12 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Պաշտօնական: Հրատարակ-
ված է Անուանական Բարձրագոյն ուկազ հա-
ռավարական Սեւաստի. «Վերջին օրերի դէպ-
քերը Պետերբուրգում անհրաժեշտ դարձրին
զեմել ժամանակը հանգանակներին համեմատ
բացառիկ միջոցներին պետական կարգը և հա-

արակական ապահովութիւնը պաշտպանելու
համար, այդ նպատակով մենք անհրաժեշտ
դատեցինք սահմանել Պետերբուրգի գնեւորա-
նահանգապետի պաշտօն, որ նախատեսված է այն
օրէնքի մէջ, որ վերաբերում է զլիսաւոր հրա-
մանատարներին: 1) Գնեւոր-նահանգապետին
ենթարկվում են Պետերբուրգ քաղաքը և Պե-
տերբուրգի նահանգը: 2) Այն առարկաների
վերաբերմամբ, որոնք առնչութիւն ունեն պե-
տական կարգի և հասարակական ապահովու-
թեան պաշտպանութեան՝ գնեւոր-նահանգա-
պետին ենթարկվում են բոլոր տեղական բա-
ղաքացիական վարչութիւնները և առանց բա-
ցառութեան բոլոր մինիստրութիւններին են-
թակալ զարգացական հաստատութիւնները: 3)
Գնեւոր-նահանգապետը իրաւունք ունի, ներ-
քին գործերի մինիստրի հետ համաձայնու-
թիւն կայացնելով՝ ձեռք առնել այն միջոցնե-
րը, որ մասնացոյց են արված զինուորական
կանոնադրութեան 140-դ յօդուածում: 4) Բա-
ցի այն իրաւունքից, որ ըլլում է սաստիկա-
ցրած հսկողութեան կանոնադրութիւնից՝ հրա-
տարակիւ պարտաւորական կարգադրութիւն-
ներ, գնեւոր-նահանգապետին թոյլատրվում է
և հրատարակել պարտաւորիչ կանոններ այն
առարկանների մասին, որոնք վերաբերում են
բարեշինութեան և բարեկարգութեան գնեւ-
որ-նահանգապետութեան սահմաններում, ու-
րոշելով պատժներ և կարգեր այնպիսի գոր-
ծերի մասին, որոնք վերաբերում են այս կար-
գադրութիւնների խտրման, համաձայն սաս-
տիկացրած պահպանութեան կանոնադրութեան
15 և 16 յօդուածներին, և այս դէպքում գնեւ-
որ-նահանգապետը կարող է իրան ստորա-
դրված Պետերբուրգի նահանգապետին և բա-
ղաքացիական իրագործիւն տալ այն գործերը
վճարելու: 5) Գնեւոր-նահանգապետին իրա-
ւունք է տրվում քաղաքացիական իշխանու-
թիւններին աջակցելու համար կանչել գնեւ-
որները բոլոր դէպքերում, երբ նա անհրաժեշտ
կը համարէ, և իր հայեցողութեամբ որոշելու
ինչպէս զենքի տեսակ, այնպէս և կանչվելիք
գործաւորի քանակութիւնը, որոնք կանչվելու
բաւարար գործում են նրա ցուցումով: 6) Գն-
եւոր-նահանգապետութեան սահմաններում
գնեւոր-նահանգապետին ենթարկվում են
ինչպէս Պետերբուրգի ժամաւորային վարչու-
թիւնը, նոյնպէս է ժամաւորային ստտիկանա-
կան վարչութիւնները երկաթուղիների վրա,
և ստտիկանական կողմից բոլոր հիմնարկու-
թիւնները և պաշտօնատար անձերը երկաթու-
ղու գծի սահմաններում: 7) Գնեւոր-նահան-
գապետին ստտիկանական կողմից ենթարկում
են բոլոր պետական գործարանները և արհես-
տանոցները գնեւոր-նահանգապետութեան
սահմաններում: 8) Ներքին գործերի մինիստրի
բոլոր իրաւունքները, քաղաքային հասարակա-
կան ինքնավարութեան և գեմատիօի կառավար-
ութեան վարչական անձերը հաստատուած
վերաբերելով անցնում են գնեւոր-նահան-
գապետին, և 9) Գնեւոր-նահանգապետին ի-
րաւունք է տրվում արգելել առանձին անձերի
ապրել մայրաքաղաքում և Պետերբուրգի նա-
հանգում: Կառավարիչ Աշխատը թող պարտու-
պատած կարգադրութիւն անէ սրա իրագործ-
ման համար: Իսկականի վրա Նորին կայսե-
րական Մեծութեան Սեփական ձեռքով ստո-
րագրված է «ՆԻՅՈՒՄՅ»: Ցարսկօէ Սլլուում
11-ին յունվարի 1905 թ.:

Նշանակվում է գնեւոր-նահանգապետը: Ար-
ձակվում է Պետերբուրգի քաղաքացիական գնեւ-
որ-լէյտնանտ Ֆուլյօն: Բարձրագոյն Պալա-
տի եզրեմէյտէր Լինդէր նշանակվում է ֆին-
լանդական մեծ իշխանութեան մինիստր ստա-
տս սեկրետար: Ցայտարարվում է, որ Սաբա-
տով քաղաքը ձանաչված է խօրեայի վտանգի
ենթարկված:

ԼՕՆԻՍՆ. «Լրոյքը» հարորդում

